

LBRIS

We know
books

AURELIAN GIUGĂL

**COMUNICARE, MEDIA ȘI PUTERE.
CRIZELE LUMII CONTEMPORANE**

TRITONIC

Tritonic Books

București | 2025

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	9
PREFAȚĂ	15
I. COMUNICARE POLITICĂ ȘI ALEGERI	19
• Austeritate vs. reformă fiscală sau de ce ignoră cei doi candidați la președinție elefantul din cameră – taxarea corectă a capitalului?	19
• Schimbare sau continuitate? Perspective asupra alternativei suveraniste în România Interviu cu Mihail Chiru, lector universitar în Departamentul de Științe Politice și Relații Internaționale – Universitatea Oxford	21
• România divizată: Dezvoltarea inegală și criza politică în capitalismul contemporan	25
• Campania electorală faza pe locuințe sociale sau locuințe sociale vs capitalism de extracție: care pe care?	29
• Similitudini în programele de guvernare: decalogul USR – AUR	32
• Sloganul „reindustrializarea” în programul de țară al lui Ciolacu: generalități, ajutoare de stat și un pic de copy-paste din Liviu Dragnea	36
• Referendum la București: Nicușor Dan vrea mai multă putere de decizie. Este bine, este rău?	40
• „Și apoi totul va fi altfel, însă mai rău”. Despre recente alegeri din România: comparație vot Cotroceni vs Ferentari	43
• Votul pentru Trump este și un vot economic de protest	46

• „Fascismul timpurilor noastre” și alegerile prezidențiale din SUA. Despre pericolul căderii în barbarie	48
• Campanie electorală și comunicare politică sau despre cum cetățeni din sectorul 5 chestionează holograma omului politic	51
II. ECONOMIA POLITICĂ A CAPITALISMULUI ÎN MODERNITATEA TÂRZIE	63
• Reforma fiscală mereu amânată a produs inevitabil marele deficit bugetar	63
• Interviu cu economistul Andrei Mocearov	63
• „Transformarea muncii și a serviciilor publice în mărfuri, care pot fi vândute și cumpărate pe piață, alimentează mișcările extremiste” (Sabina Stan, Dublin City University)	68
• Peste 1.000 de miliarde de dolari din profit repatriat anual de marile corporații către statele bogate în ultimii 15 ani	72
• Privatizare, terapie de șoc și spectrul extremismului: de la Republica de la Weimar la Viktor Orbán	76
• De la „De ce globalizarea funcționează” la „Criza democrației capitaliste” sau ce s-a întâmplat în cei peste 40 de ani de politici pro-piață	79
• Concentrarea puterii economice și riscurile pentru democrație: oligarhii erei tehnologice	81
• Legea autonomiei diferențiate din Italia sau ce ne spune proiectul legislativ despre logica guvernării din lumea contemporană	84
• NATO, războiul din Ucraina și realitățile politicii globale: între idealuri și pragmatism	89
• Trump 2.0: slăbirea Americii, teamă și furie în Europa și oportunități pentru China	93
• Efectul inegalității: Nigeria, o țară cu resurse unde copiii au rație de 0,5 l de apă pe zi	95
• Inegalitatea economică și problemele mintale sunt intim interconectate	98
• Din nou despre inegalitățile contemporane. Reflecții în continuarea dialogului dintre Vasile Ernu și Levente Szász	102

III. STUDII CULTURALE	107
• “No Other Land” sau despre suferință și nedreptate	107
• „Io Capitano”, de Matteo Garrone: despre om, umanitate și umanism. Un film sensibil, despre odiseea emigrației în lumea contemporană a inegalităților extreme	109
• „O familie aproape perfectă” sau spectacolul cotidianului	113
• Sursele neîncrederii într-un sat moldav sau lumea rurală sub lupa antropologului	116
• One World Romania sau filmul documentar ca instrument al dialogului social și politic	120
IV. VARIA	125
• Citind presa internațională – critica războiului în <i>Haartez</i> (Israel)	125
• În Războiul din Gaza, logica „noi” vs. „ei” este absolut pierzătoare. Soluțiile care pot pune capăt conflictului	128
• „Fanatismul este mai vechi decât islamismul, mai vechi decât creștinismul”. Ce șanse de pace sunt în Israel?	133
• Democrația globală, în regres. România, pe calea autocratizării	136
• Robert W. McChesney, apărătorul jurnalismului și criticul capitalismului media, a murit	138
• Epoca depopulării și a îmbătrânirii planetei: cât de pregătiți suntem în fața provocărilor declinului demografic	141
• Asocierea Universității Babeș-Bolyai cu MDPI: Provocările unui parteneriat controversat în scrierea academică	146
• Starea climei, România 2024: unde suntem și ce urmează	150
• Despre pereții toaletelor, opinii și conformism. Un dialog imaginar cu studenta Maria Ferăstrău	154

I. COMUNICARE POLITICĂ ȘI ALEGERI

Austeritate vs. reformă fiscală sau de ce ignoră cei doi candidați la președinție elefantul din cameră – taxarea corectă a capitalului?¹

Primul tur al alegerilor din România i-a adus în prim-plan pe George Simion și Nicușor Dan. Un candidat naționalist-suveranist și un altul conservator-neoliberal. Cum turul II se apropie vertiginos, cei doi candidați se întrec în a-și expune viziunile politico-economice. E un festival al austerității. Simion promite concedieri masive în sectorul bugetar – peste 500.000 de persoane. E o cifră halucinantă, fără suport în realitatea imediată. Știm, sunt imense nemulțumiri populare vizavi de performanțele bugetarilor, dar „oferta” liderului AUR este totalmente de refuzat.

De cealaltă parte, Nicușor Dan vorbește și el **pe limba corporațiilor**: „Din nou, sunt foarte hotărât că societatea românească va face alegerea înțeleaptă între o reconstrucție și o dezbinare, între o economie deschisă investițiilor străine care stimulează investiția și o economie închisă, izolaționistă, care vorbește de naționalizări.”²

Se vorbește doar despre austeritate și concedieri, mai puțin despre taxe. Gaura din bugetul public este rezultatul unei

¹ Articol apărut în „Libertatea”, 10 mai 2025.

² Postelnicu, V. (2025). „UPDATE – Nicușor Dan a prezentat datele unui sondaj de opinie Verifield: Asta e situația de la care pornim/ Sunt foarte optimist că societatea românească va face alegerea înțeleaptă/ Unde s-ar duce voturile lui Antonescu, Ponta și Elena Lasconi – DOCUMENT”. *News.Ro*, 7 mai.

opțiuni ideologice persistente, împărtășite de elitele economice și administrative, care consideră taxele un obstacol pentru dezvoltare, descurajând astfel atât îmbunătățirea colectării, cât și reformele fiscale necesare. Declarațiile lui Simion și Nicușor Dan ignoră realitățile aritmetice și economice de bază, sugerând soluții simpliste care, în fapt, nu pot acoperi deficitul bugetar real. După cum s-a exprimat economistul Andrei Mocearov, istoria fiscală a ultimelor decenii a arătat că colectare bună cu taxe mici nu funcționează și trebuie demolat mai întâi mitul că taxele sunt un furt (România este pe ultimul loc în UE la venituri fiscale, la 13 puncte procentuale de media UE, 27% din PIB pentru țara noastră și 40% din PIB în UE).

Deci despre elefantul din cameră nimic. Iată însă că în SUA oligarhiei din jurul lui Trump se întâmplă lucruri interesante. Primesc de la *The Nation*, un jurnal american, o invitație să mă alătur petiției Inequality.org intitulată "No More Billionaires? Add your name for a wealth tax" („Fără miliardari? Aduă-ți numele pentru taxa pe avere”).

Citește întreaga știre: Austeritate vs. reformă fiscală sau de ce ignoră cei doi candidați la președinție elefantul din cameră – taxarea corectă a capitalului?

Iată textul petiției: „Dragi cititori, Situația este sumbră în acest moment, în timp ce cabinetul de miliardari al lui Trump preia controlul și direcționează banii către oligarhi.

Dar miliardarii nu au existat dintotdeauna. Putem – și trebuie – să cerem ca averea celor mai bogați dintre bogați să fie limitată...

Aduă-ți numele la petiția Inequality.org: Fără miliardari. Avem nevoie de o taxă pe avere.

Semnează acum: Avem nevoie de o taxă pe avere.”

Ce (mai) aflăm de la Inequality.org?

Din 1980, averea ultrabogaților s-a triplat (ajustată pentru inflație). Însă ei plătesc cu 79% mai puține taxe decât plăteau atunci, raportat la averea lor. Cei mai bogați 500 de oameni

au încheiat anul trecut cu o avere combinată de 9,8 trilioane de dolari, iar ultrabogații au devenit atât de bogați pentru că au modelat sistemul fiscal după propriile interese.

S-a dezvoltat o întreagă industrie a acumulării averii – avocați fiscali, contabili, administratori financiari – care îi ajută pe ultrabogați să evite plata taxelor.

Economiștii și alți experți sunt acum de acord: cea mai bună soluție este o taxă pe avere coordonată la nivel internațional. La summitul G20 de vara trecută, marile națiuni au convenit „să colaboreze pentru a se asigura că persoanele cu averi extrem de mari sunt taxate în mod eficient.”

Iată ce se întâmplă în lume, iar nouă aici nu ni se spune nimic în campania electorală de către candidații noștri, chipurile preocupați de soarta țării. Elefantul din cameră, capital-capitalismul și taxarea corectă a acestuia, nu este văzut de nimeni. Excepție anumite grupuri firave de stânga, extrem de marginale și fără impact public.

Nu trebuie să ne mai ascundem după deget. Dacă vrem ca lucrurile să nu se înrăutățească și mai mult există o singură soluție: taxarea corectă. Așa cum se face ea în Uniunea Europeană. Stimați candidați la președinție, dacă tot vă tot împăunați ca europeni, vă rugăm, fiți europeni până la capăt!

Schimbare sau continuitate? Perspective asupra alternativei suveraniste în România Interviu cu Mihail Chiru, lector universitar în Departamentul de Științe Politice și Relații Internaționale – Universitatea Oxford³

Într-un moment în care extrema dreaptă câștigă tot mai mult teren în Europa, România se aliniază acestui trend. Politologul Mihail Chiru, lector universitar în Departamentul de Științe Politice și Relații Internaționale – Universitatea Oxford, analizează implicațiile unei eventuale guvernări

³ Interviu apărut în „Libertatea”, 13 mai 2025.

suveraniste în România, inspirată de regimul iliberal al lui Viktor Orbán, și arată cum fragilitatea democrației românești o face vulnerabilă în fața acestui val. De la consensul neoliberal până la derapajele autoritare, Chiru avertizează: miza electorală actuală nu este doar ideologică, ci existențială pentru democrație.

Aurelian Giugăl: E campanie electorală, iar România a ajuns și în acest punct. Ceea ce acum patru ani părea o surpriză, a devenit acum parte a clivajului societal: globalism versus național-suveranism. Cum vezi tu alternativa suveranistă la partidele mainstream?

Mihail Chiru: Trebuie să îl credem pe cuvânt pe Simion când ne spune că va implementa politicile lui Orbán. Și aș vrea să lămuresc ce ar însemna asta practic pentru România. Ungaria nu mai este o democrație, s-a transformat într-un **regim hibrid**, în care, deși alegerile se țin în continuare, **câmpul politic este total dezechilibrat în favoarea partidului de guvernământ**, prin inginerie electorală, capturarea statului și folosirea lui partizană, la pachet cu eliminarea cvasitotală a media independente.

Instituțiile statului sunt folosite pentru hărțuirea opoziției sau avem imposibilitatea opoziției de a face campanie electorală pentru că spațiile de publicitate sunt deținute de oligarhii regimului. Decizii care ar trebui să fie la latitudinea guvernelor următoare sunt de neschimbat chiar dacă Fidesz pierde puterea pentru că au fost puse în Constituție sau transformate în legi cardinale care necesită 2/3 în Parlament pentru a fi schimbate.

Avem, de asemenea, trecerea unei importante părți a patrimoniului statului sub controlul unor fundații cu agendă conservatoare. Nu e întâmplător că Orbán a inspirat multe din măsurile din Proiectul 2025 al Heritage Foundation care acum e pus în aplicare în SUA, iar democrația americană moare câte un pic zilnic.

Transformarea politică maghiară are și câștigători economici. De exemplu, cel mai bun prieten din copilărie al premierului Orbán, un instalator, a devenit cel mai bogat om din Ungaria, iar ginerele premierului a devenit putred de bogat din contracte cu statul, totul în timp ce calitatea spitalelor și a educației a suferit enorm.

Distrugerea statului de drept de către *Partidul Lege și Justiție* (PiS) din Polonia, cu a cărui colaborare Simion e atât de mândru, e încă un indiciu pentru ce se va întâmpla legat de separarea puterilor în stat, controlul justiției și cât de corecte vor fi alegerile. PiS a creat un tribunal constituțional paralel, violând propria constituție sau a organizat alegeri-fantomă în pandemie. Și noi nu avem nici politicieni democrați de calibrul celor din Polonia, nici o societate civilă la fel de densă care să reziste unui asemenea tăvălug.

Faptul că Simion și regimul lui nu vor ezita să folosească mijloacele cunoscute de eroziune a democrației și chiar violența împotriva adversarilor politici e demonstrat nu numai de anturajul neolegionar al său, al AUR și al lui Călin Georgescu, dar și de invitația lui Simion pentru o vizită a prim-ministrului israelian B. Netanyahu.

– Ce-i unește pe cei doi candidați? Partidele vechi și noi?

– Respingerea taxării progresive, a oricăror forme de stat social, a devenit ultrahegemonică, atât pentru politicienii partidelor tradiționale, cât și pentru noile partide. O discuție de cinci minute cu aproape orice parlamentar, indiferent de partid, îți va lăsa impresia că a avea cotă unică de impozitare este la fel de natural ca faptul că apa e udă. E ca un dat natural, nu rodul unor politici publice.

Chiar și în fața unei crize economice iminente, soluțiile propuse sunt în continuare aceleași: tăierea de impozite, concedieri masive din aparatul de stat și alte politici de austeritate, deși știm că austeritatea nu rezolvă crize economice, ba chiar le adâncește. Ni se spune, chiar dinspre voci de stânga resem-

nate, că aceasta e calea pe care și-o dorește marea majoritate a românilor după ani de discurs politic și media de demonizare a bugetarilor corupți, ineficienți și leneși și a asistaților social.

E un consens neoliberal pe care chiar și dreapta radicală românească e foarte atentă să nu îl conteste în punctele lui esențiale. Ce face Simion, foarte abil, e să folosească ideile de naționalism economic și să promită o bunăstare pe baza exploataării resurselor naturale și naționalizării unor industrii profitabile. Totul este împachetat într-un discurs anticolonial îndreptat împotriva UE și al corporațiilor multinaționale care, ni se spune, îi exploatează pe români și discriminează capitalul autohton.

Prinde excelent, pe de o parte, pentru că este foarte bine înrădăcinat în istoria interbelicului, a naționalismului ceaușist și a fesenismului din anii '90. Dar și pentru că e dovada înțelegerii că pentru o bună parte din societatea românească faptul că avem o economie mai sofisticată ca niciodată, bazată pe export sau un PIB mai mare decât oricând, nu se traduce în salarii suficient de ridicate sau condiții de muncă decente.

Ceea ce se întâmplă în România – ascensiunea unor actori iliberali după colapsul stângii tradiționale percepută drept coruptă, ce a consimțit la restrângerea statului social și austeritate – s-a întâmplat deja în Ungaria, Polonia sau Slovacia. Georgescu și Simion au succes pentru că pot oferi o viziune de societate unei coaliții extinse de cetățeni – cu valori sociale conservatoare și un mix de naționalism economic și o spoială PR de politici sociale (cu exemplul ilustrativ al planului de locuințe accesibile). Ce ține împreună această coaliție eterogenă e promisiunea redării demnității naționale, care apelează la o sumă întregă de traume și frustrări sociale.

E de manual de populism radical de dreapta cum Simion vorbește despre România lăsată în urmă, satele în care n-a mai fost un doctor de 10 ani, comunități întregi cu țesutul social destrămat de emigrație și migrație internă. O altă retorică

demonstrat eficientă în Europa de Est e apelul lui Simion la politici pronataliste și de suport al familiei când există o uriașă panică demografică, pe care o amplifică folosind perspectiva conspiraționistă a înlocuirii noastre ca nație cu imigranți din Asia. Ce ar trebui să transmită Nicușor Dan

– Ce poate Nicușor Dan să propună pe toate aceste teme?

– Pe lângă a clarifica miza alegerilor, la fel de important ar fi să trimită un mesaj care să inspire speranță: că poate propune un nou model de dezvoltare, mai puțin inegală și că nu tot cei mai vulnerabili o să fie cei care vor duce povara ajustării deficitelor.

Când tabăra proeuropeană folosește meme rasiste (Simion e rom, „AUR – haur”) și elitiste (Dan a câștigat olimpiada internațională în liceu vs. Simion a dat foc la calorifer în liceu) nu face altceva decât să-l legitimeze pe Simion ca om din popor și să îi ajute pe „subalterni” să se recunoască în el. Deși Simion a terminat unul dintre cele mai bune licee din București, a putut să își permită să facă activism mai bine de 10 ani fără un venit clar.

Muncitorii și clasa salariată, precară sau nu, votează aproape peste tot în lume împotriva intereselor lor materiale și sunt pe cale să o facă din nou în România. E un moment de cotitură în care trebuie să punem întrebările corecte, să renunțăm la asumțiile adoptate dogmatic până acum și să sprijinim un nou contract social. Și cred că e datoria oricui se consideră democrat și nefascist să voteze împotriva lui Simion.

România divizată: Dezvoltarea inegală și criza politică în capitalismul contemporan⁴

În *The Guardian*, Jon Henley și Andrada Lăutaru au publicat un articol despre recente evenimente politico-electorale din România – “We don’t know what to hope for”: Romanians

⁴ Articol apărut în „Libertatea”, 26 martie 2025.

torn after barring of far-right hopeful („Nu știm la ce să mai sperăm”: Românii divizați după interzicerea candidatului de extremă dreapta).

Articolul din *The Guardian* spune ceva, este meritoriu: pune față în față două lumi discordante. Pe de o parte, cetățenii obișnuiți – Andrada Lăutaru a fost la Drăgănești (din câte se pare, în județul Prahova) și la Urziceni pentru a vorbi cu oamenii simpli. Pe de altă parte, ceilalți cetățeni, nu tocmai obișnuiți, cei care vin din instituții (Adina Marincea), politică (Victoria Stoiciu) sau ONG-uri (Ana Dragomir).

Este o discrepanță fantastică între aceste două lumi. Cei din prima categorie vorbesc în acest fel:

Constantin (paznic pensionar): La putere, în cei 35 de ani postcomuniști, s-au perindat Iliescu, Constantinescu, Iliescu din nou. Apoi Băsescu și mai apoi Iohannis: „Și pentru ce, mai exact? Nimic nu s-a schimbat. Nimic, în 35 de ani. Salariile și pensiile sunt prea mici. Mâncarea și benzina costă prea mult. **Ceva trebuie să se întâmple**”.

Iar cei din a doua categorie cam așa: Victoria Stoiciu (senatoare din partea PSD): „Îmi amintește de ascensiunea fascismului din perioada interbelică. Aceleași percepții despre o elită coruptă, aceleași deconectări”. Totuși, Victoria adaugă că Georgescu este un simptom pentru ceva mai profund. Percepții despre o elită coruptă? De ce percepții? Nu este o realitate? Mai profund ce? Că în România există inegalități, unele pe care le enumeră și autorii articolului de mai sus? („Aproape o treime din cei 19 milioane de locuitori ai țării sunt expuși riscului de sărăcie și excluziune socială. În ultimii 10–15 ani, aproape 20% din forța de muncă a căutat oportunități mai bune în străinătate”). Inegalități pe care chiar Victoria Stoiciu le-a condamnat în trecut?

România nu este singulară aici, multe națiuni contemporane sunt economic divizate. Nu e nimic nou, e bine cunoscut. Capitalismul se dezvoltă inegal. Zone sărace există la pachet

cu zone bogate, spațiile geografice sunt inegal dezvoltate. Dezvoltarea inegală (uneven development) este o caracteristică fundamentală a capitalismului contemporan. Reflectă modul în care resursele, bogăția și oportunitățile sunt distribuite inegal atât între țări, cât și în interiorul acestora. Inegalitățile de tot felul sunt alimentate de factori precum globalizarea, tehnologia, politicile economice și structurile de putere. În cazul României, acest fenomen este vizibil atât în comparație cu alte state membre ale UE, cât și în interiorul țării, unde disparitățile regionale și sociale sunt majore.

Globalizarea și diviziunea internațională a muncii

Capitalismul global ridică o falie între țările dezvoltate și cele mai puțin dezvoltate. Țări precum România, deși membre ale UE, rămân în mare parte furnizori de forță de muncă ieftină și resurse pentru economiile mai puternice din Europa de Vest. Acest lucru duce la o dependență economică și la o creștere a inegalităților între regiuni. Iată cum mulți români migrează pentru muncă în țări din vestul Europei, lăsând în urmă comunități afectate de scăderea populației și de lipsa investițiilor.

Disparități regionale

Inegalitatea este ultravizibilă între regiuni. Bucureștiul și orașele mari din vestul țării beneficiază de investiții străine, infrastructură modernă și oportunități economice, în timp ce regiunile rurale și cele din est (precum Moldova) rămân în urmă. Aceste disparități sunt alimentate de: (1) lipsa investițiilor în infrastructură și educație în zonele defavorizate; (2) concentrarea capitalului în centrele urbane – zonele rurale se confruntă cu sărăcie și migrație forțată; (3) politici economice ineficiente care nu reușesc să stimuleze dezvoltarea echilibrată.

Inegalități sociale

Inegalitatea socială este una dintre cele mai mari din UE. Țara noastră are una dintre cele mai mari rate de risc de sărăcie și excluziune socială din UE. Acest lucru se datorează: (1) salariilor mici și inegale – spre exemplu, cei mai mulți români lucrează pe salariul minim; (2) acces inegal la servicii de bază – sănătatea și educația de calitate sunt cel mai adesea inaccesibile pentru cei din zonele rurale sau pentru cei cu venituri mici; (3) corupție și birocrăție – împiedică redistribuirea echitabilă a resurselor și creșterea economică inclusivă.

Politici economice și rolul statului

În capitalismul contemporan, rolul statului în reducerea inegalităților este crucial. În țara noastră, politicile economice nu abordează eficient inegalitățile. Sistemul fiscal este considerat inequitabil, cu o povară fiscală mai mare asupra celor cu venituri mici. Investițiile în educație și sănătate sunt insuficiente, ceea ce perpetuează ciclul sărăciei etc.

Migrația și efectele sale

Migrația a milioane de români către alte țări europene a avut un impact dublu. Pe de o parte, remitențele trimise acasă au putut pansa economiile locale. Pe de altă parte, migrația a dus la o scădere dramatică a populației în zonele rurale, urban mic și mijlociu și, subsecvent, la o criză a forței de muncă în țară. Iată de ce nu trebuie să ne ferim să arătăm elefantul din cameră, cel de care mai nimeni nu se atinge: capitalismului contemporan și a sa dezvoltare inegală. Totul la pachet cu ineficiența politicilor publice de a genera bunăstare pentru cât mai mulți români – ideal pentru toți. Dacă cetățenii români sunt deziluzionați de întreaga clasă politică și mecanismele